

ДО ІСТОРІЇ ІНСТИТУТУ

Сергій Ткачов

Припинення еволюційного розвитку, переваження класових інтересів над загально-людськими особливо згубно відбувається на культурі, освіті і науці. В кінцевому рахунку це приводить до тиражування посередностей, які оперують поверхневими знаннями, нездатними до аналізу. Історія освіти і науки нашого регіону показує, що сьогодні придбано не більше, ніж втрачено або було намисне віддане забуттю.

Свою історію Тернопільський педагогічний інститут відраховує з часу відкриття Кременецької гімназії. За задумом її засновника Т. Чацького, це мала бути не просто одна з багатьох майбутніх гімназій краю, а вищий освітянський центр для всієї решти навчальних закладів.

1 жовтня 1805 року було відкрито Кременецьку гімназію. Її статут був затверджений 29 липня 1805 року. Подія ця тоді ж була оспівана в одах на різних мовах — на російській невідомий поет написав:

О коль пресветлое
Волынской в недрах
явленье
зрю страны...
...Играют гор
скалистых холмы,
где город Кременец
стоит
торжествуют сонмы,
Народы

Там новых Геликон
открыт..

Подобен Чацкий
там Мойсею

Храм мудрости
рукой своею

Отверз для счастья
всех обществ.

Після розпаду монетної Річі Посполитої Кременецька гімназія повинна була

стати тим центром

культурних, інтелек-

туальних і політичних

сил, які змогли б ви-

конувати функції дія-
чів відродження.

Тому і не випадковим

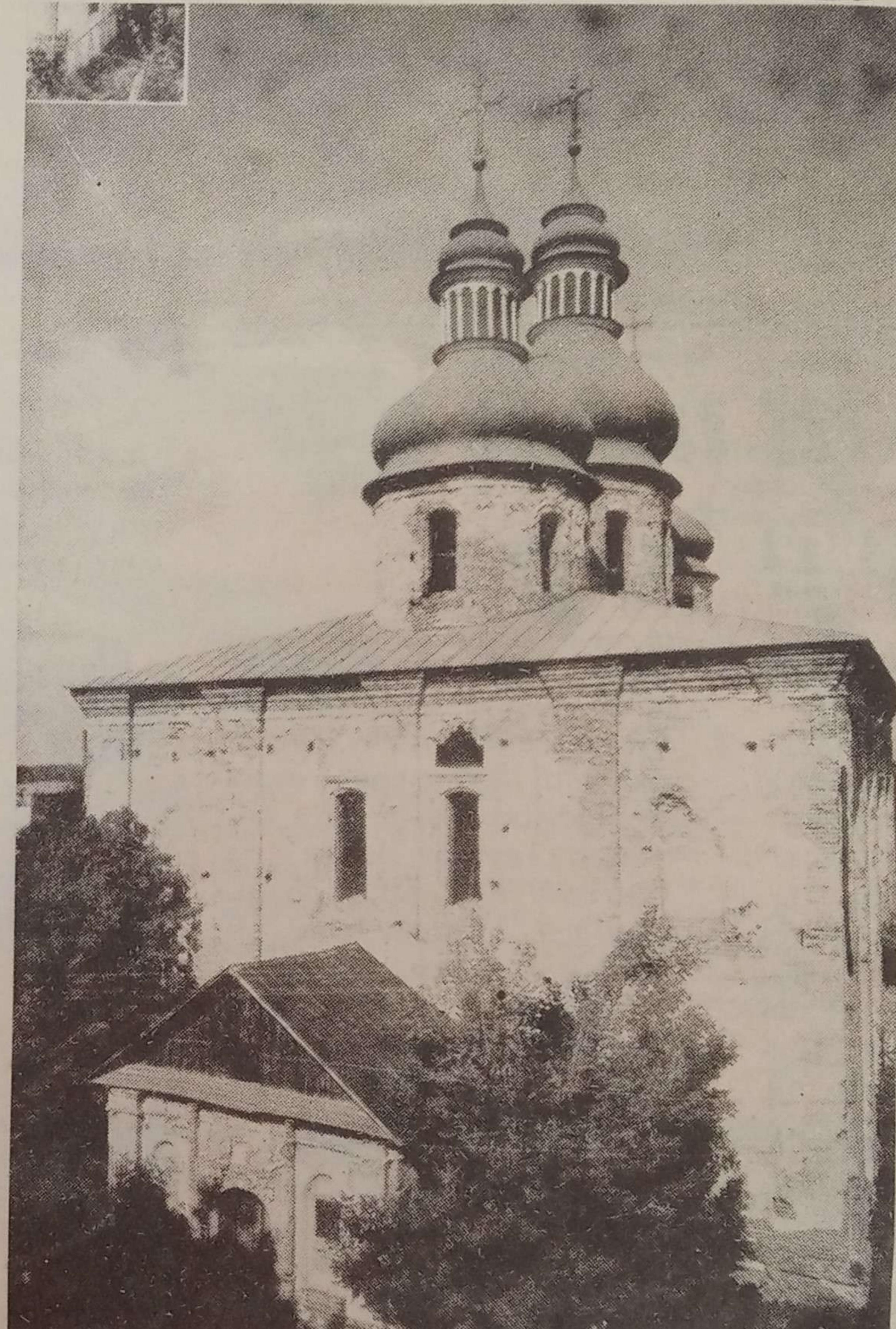
був вибір саме Кре-
менець, не дивлячись

на те, що у 1803 році

магістрат м. Луцька,

в минулому столітті Великого князівства Литовського, звернувся до Чацького з проханням про створення гімназії в цьому місті. Чацький віддав перевагу Кременчуку, містечку в глухому кутку і більш безлюдному, ніж Луцьк. Чому? Тому що Кременець стояв на кордоні Росії і Австрії, був близьким до Галичини і Малої Польщі. Тим самим він був зв'язуючою ланкою між землями, де проживали поляки. Чацький досягнув своєї мети: через декілька років Кременецька гімназія стала відомою і в західно-російському краї і в австрійській, і в пруській Польщі. Під час війни 1812-1813 років вона не була переведена в Вінницю, як цього домагались деякі сановники, які усвідомлювали небезпеку виникнення культурного центра в прикордонному регіоні.

Чацький зробив все можливе, щоб надати викладанню в гімназії європейського рівня. Директором її був поставлений відомий

на той час педагог Чех, професор математики і секретар Краківської академії. Запрошувались кращі викладачі: тут починав працювати історик Лелевель, вчителем красномовності був С. Словацький і інші. Але навіть досвідчені викладачі відчули розгубленість перед тією гущиною навчальних дисциплін, яку запропонував Чацький. Іх перелік свідчить, що це була програма університету, а не гімназії. Своєго роду університет-мініатюра. Навчання поділялося на 2 курси: нижчі — 4 класи (по 1 року) і вищі — 3 курси (по 2 роки). Всупереч загальноприйнятій в той час системі, тут менше часу відводилося нижчій освіті. Але і це ще не все. Відмінність полягала в тому, що нижча освіта носила характер спеціальної а вища, навпаки, енциклопедичної.

В нижчих класах викладались тільки мови — латинь, польська, російська, французька і німецька. До мов були введені додаткові предмети: арифметика (її викладав вчитель російської (Продовження на 2-й стор.).

ДО ІСТОРІЇ ІНСТИТУТУ

(Продовження.
Початок на 1-й стор.).

кої мови), моральність (вчитель французької мови), географії (вчитель німецької мови) і т. д.

В вищих класах основними предметами були:

I курс — теоретична і нарисна геометрія, алгебра, логіка, загальна історія, історія російської словесності, російська історія, теорія польської і латинської словесності, теорія і історія французької словесності.

2 курс — фізика, хімія, вища математика, природне право, народне право, політична економія і статистика.

3 курс — римське право, місцеві закони.

Крім цього, на I курсі були, в сучасній термінології, спецсемінари: прикладна математика з астрономією, сферична тригонометрія, громадська і військова архітектура, нумізматика і фізіологія, хірургія, землеробство, садівництво будівництво, практична механіка і зооветеринарія. Для бажаючих були ряд факультетів: грецька мова, древня історія, креслення, музика, співи, хореографія, фехтування, верхова їзда і плавання.

Практикувалася спеціалізація за особистими проханнями (тобто дисципліна за вибором). Інколи це зводилося лише до вибору студентом одного предмету на весь курс. Частіше всього — польської і латинської літератури.

У 1818 році Кременецька гімназія була перейменована в ліцей без змін штатів і структури. Мені як славісту-філологу цікаві плани Чацького у галузі викладання мов.

(Закінчення буде).